

УДК 347. 68

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ БАНКІВСЬКОГО
ВКЛАДУ ТА СУМІЖНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

Фурс Станіслав Ігорович,
*студент IV курсу ННІ права,
Сумський державний університет*

Науковий керівник:
Швагер Ольга Андріївна,
*асистент кафедри цивільно-правових дисциплін
та фінансового права ННІ права,
Сумський державний університет*

Стаття присвячена дослідженню питань правового регулювання питань пов'язаних із спадкуванням банківських вкладів, зокрема розглянуто правову природу самого банківського вкладу, а також визначено правові підстави спадкування депозитів фізичних осіб за законодавством України. Встановлено, що одним із найважливіших питань, які періодично виникають на межі банківського та цивільного права, є правові особливості спадкування вкладів у банківській установі. Чинне законодавство передбачає, що спадкоємцям вкладів, в кожному окремому випадку, необхідно здійснити цілий ряд юридичних дій для отримання їх спадщини.

Автором визначені проблемні аспекти застосування інституту заповідального розпорядження як одного із способів спадкування. Зроблено спробу визначити його правову природу у порівнянні зі спадкуванням за заповітом. Особливу увагу автор приділяє поглядам різних науковців на розуміння правової природу заповідального розпорядження, доводить невідповідність окремих думок авторів чинному законодавству. Також автор відзначає складність та неефективність застосування на практиці окремих теоретичних положень інституту заповідального розпорядження. Розкрито окремі питання щодо застосування судами норм цивільного права для визначення моменту припинення зобов'язань банку за вкладом зі смертю вкладника. Автором зазначається, що судова практика з питань спадкування банківського вкладу є неоднорідною, визначає причини такого різного правозастосування судами норм законодавства.

Автор, досліджуючи зазначені питання, доводить, що фактично, законодавець в намаганні створити просту, доступну та надійну правову конструкцію, як альтернативу заповіту, ще більше ускладнив доволі усталений та апробований практикою процес спадкування права на вклад. Відсутність самостійного механізму змушує спадкоємців проходити звичні, а іноді більш ускладнені етапи спадкування, що робить дану правову конструкцію не вигідною та складною.

Ключові слова : банківський вклад, цивільне законодавство, банківське законодавство, фінансово-правове регулювання, заповідальне розпорядження, спадкування.

Furs S. I. Some Issues of the Legal Regulation of the Deposit Agreement and the Related Legal Relations. The article devoted to the issues of the legal regulation of the issues related to the inheritance of the bank deposits, in particular, discussed the legal nature of the deposit, and also the legal basis of the inheritance retail deposits under the laws of Ukraine. Established, that one of the

major issues that periodically appear on the verge of the banking and the civil law, succession is the legal peculiarities of deposits in the bank. Current law provides that the heirs of deposits, in each case, it is necessary to implement a number of the legal actions for their heritage.

The author identified aspects of the testamentary disposition Institute as a way of inheritance. An attempt to determine its legal nature compared to the inheritance by the will. Special attention is paid to the views of the different scholars understanding of the legal nature of testamentary disposition, shows that some disparity of the opinion writers applicable law. Also, the author notes that the complexity and the inefficiency of some of the practical application of theoretical positions Institute testamentary disposition. Revealed some issues on application of civil law to determine the termination of bank liabilities on deposit with the death of the depositor. The author notes that the jurisprudence on inheritance is heterogeneous deposit determine the reasons for the different courts of law legislation.

By examining these issues, shows that in the fact the legislator in an effort to create a simple, affordable and reliable legal structure as an alternative covenant even more complicated rather established practice and tested process of inheritance rights to contribute. The absence of an independent mechanism for forcing heirs to undergo the usual, and sometimes more complicated stages of succession, which makes this legal structure is not beneficial and challenging.

Keywords : bank deposits, civil law, banking law, financial regulation, testamentary disposition, inheritance.

Постановка проблеми. Договір банківського вкладу є одним із найпоширеніших банківських договорів. Він відіграє важливу роль для банків та банківської системи України, адже забезпечує формування пасивних ресурсів, тобто є джерелом інвестицій. Це сприяє стабільному функціонуванню банків, що є запорукою економічного зростання держави, функціонування та розвитку банківської системи. В той же час, банківський вклад задовольняє вимоги населення та юридичних осіб. Належне правове регулювання договору банківського вкладу задовольняє потреби держави, у тому числі в забезпеченні стабільності банківської системи.

В той же час банківський вклад є специфічною конструкцією, особливості якої відображаються і в суміжному законодавстві, зокрема визначаються особливості спадкування права на вклад з метою захисту прав громадян. Зважаючи на важливість зазначених вище відносин, недостатність досліджень окремих положень зокрема, інституту заповідального розпорядження, вважаємо важливим та актуальним дослідження питань правового регулювання спадкування банківського вкладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання спадкування та деякі окремі питання спадкування права на вклад у банку розглядалися в працях таких науковців як Антімонов Б. С., Гордон М. В., Граве К. А., Дроніков В. К., Павленко В. Г., Печений О. П., Ромовська З. В., Рябоконт Є. О.,

Серебровський В. І., Заїка Ю. О., Фурса С. Я. та інших.

Антімонов Б. С., Гордон М. В. досліджували правову природу заповідального розпорядження вкладника банку, відносин, що виникали на основі такого розпорядження як договору на користь третьої особи. Фурса С. Я. визначала співвідношення заповідального розпорядження та заповіту як способів вираження волі спадкодавця. Однак, в основному, увага науковців була зосереджена на загальному порядку спадкування вкладів, питанням правової природи, проте не окремим проблемам правозастосування, тому необхідно більш детально дослідити заповідальне розпорядження та проблеми його правового регулювання.

Метою даної статті є з'ясування та дослідження особливостей правового регулювання спадкування банківського вкладу, визначення юридичної природи заповідального розпорядження, зробленого щодо банківського вкладу, виявлення проблем правового регулювання відповідного інституту та інших способів спадкування права на вклад.

Вклад основного матеріалу. Договір банківського вкладу є специфічною юридичною конструкцією, що має тривалу історію розвитку правовідносин, характеризується наявністю особливих ознак. Також досліджуваний правочин є доволі популярним зважаючи на його важливість для існування як комерційних банків так і банківської системи України загалом. Тому не дивно, що час від час виникають окремі питання правового регулювання відносин, які

виникають після укладення договору банківського вкладу внаслідок впливу на них певних юридичних фактів чи складів. Певні дії чи події можуть суттєво змінити сукупність прав та обов'язків, модель поведінки суб'єктів відносин, також окремі питання виникають у суддів під час правозастосування відповідних норм договору банківського вкладу та іншого суміжного законодавства.

Одним із важливих питань, які періодично виникають на межі банківського та цивільного права, є правові особливості спадкування вкладів у банківській установі. Чинне законодавство передбачає, що спадкоємцям вкладів, в кожному окремому випадку, необхідно здійснити цілий ряд юридичних дій для отримання їх спадщини. В залежності від категорії майна та кількості спадкоємців сама процедура та її складність може суттєво змінюватися при спадкуванні грошових коштів на депозитних рахунках банку. ЦКУ визначає декілька правомочностей спадкодавця щодо розпорядження банківським вкладом, так, за загальним правилом, спадкування можливе або за законом, або за заповітом [3]. Водночас, стаття 1228 Цивільного кодексу України (надалі – ЦКУ) визначається особливий порядок розпорядження банківським вкладом, за яким вкладник-спадкодавець визначає юридичну долю банківського вкладу залишивши відповідне розпорядження (заповідальне розпорядження) банку.

Мета введення в ЦКУ вищевказаної норми очевидна – законодавець бажав спростити процес спадкування та визначення спадкоємців, уникнути зловживань з боку банку як недобросовісного набувача коштів, загалом, зробити процес переходу прав за договором банківського вкладу лаконічним. Однак, практика виявила неоднозначність та проблемність такого способу розпорядження банківським вкладом, а окремі норми викликають гостру дискусію серед науковців, в першу чергу, через недостатність досліджень.

В юридичній літературі гостро стоїть питання про правову природу розпорядження вкладника. Зокрема, К. Б. Ярошенко вважає, що заповідальне розпорядження, оформлене у банку або в іншій кредитній установі, має силу нотаріально посвідченого заповіту, воно стало ще однією самостійною та рівноправною формою, в якій може бути вчинено розпорядження на вклад [11, с. 275]. Дещо схожу думку має також М. В. Гордон, який вважає, що розпорядження на вклад у банку слід розглядати як спеціальний вид заповіту. Таке розпорядження не можна віднести до заповітів, прирівняних до нотаріально

засвідчених, оскільки воно стосується лише вкладу. Однак щодо вкладів ці розпорядження мають таке ж правове значення, що і нотаріально засвідчені заповіти [7, с. 44-46]. Не можемо погодитися з жодною із цих думок, адже автори виходять із розуміння розпорядження як альтернативної форми (виду) заповіту, що має силу нотаріально засвідченого. Водночас, стаття 40 Закону України «Про нотаріат» та Порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, визначають коло осіб, які можуть посвідчити заповіт (розпорядження щодо майна), що прирівнюватиметься до нотаріально засвідченого, серед цих осіб відсутні працівники банку чи власне банківська установа [4]. Таким чином, розпорядження не можна вважати різновидом заповіту, проте, слід погодитися з думкою, яку висловив О. О. Печений, що ці правові конструкції є «генетично близькими поняттями» [11, с. 276]. Близькість, на нашу думку, проявляється в тому, що заповіт, складений після заповідального розпорядження, скасовує повністю чи частково дію останнього за умови, якщо [9]:

1. у заповіті змінено особу, до якої переходять права на вклад/на всі грошові вклади;
2. заповіт складено щодо всього майна без винятку.

Наявність цього положення в ЦКУ говорить про те, що законодавець визначив розпорядження, на нашу думку, як відокремлену від заповіту частину його змісту (розпорошена воля), наділивши останню силою, рівною зі змістом заповіту. Про це говорить два факти: по-перше, ЦКУ прямо не встановлює тотожності між заповітом та розпорядженням, навпаки, визначає їх як альтернативні; по-друге, розпорядження, як було визначено, не може набути юридичної сили заповіту, прирівняного до нотаріально посвідченого. Схожої думки притримується С. Я. Фурса, коментуючи зміст статті 1228 ЦКУ, що законодавець фактично прирівнює заповіт і відповідне розпорядження вкладника банку (фінансової установи) [13, с. 276], що, на нашу думку, є правильним, адже зберігається рівність юридичної сили їх змісту, але при цьому враховується пріоритетність заповіту щодо розпорядження банку.

Існує інша теорія правової природи розпорядження, яка виходить із того, як саме досліджувані відносини об'єктивуються. Законодавець зазначає, що розпорядження може бути додатковою умовою договору, а також міститися в окремому документі. На заповідальному розпорядженні повинна бути

дата, а сам документ повинен бути засвідчений підписом уповноваженого працівника банку згідно з пунктом та зберігатися в справі з юридичного оформлення рахунку [5]. Зважаючи на рівність до вимог змісту із заповітом, заповідальне розпорядження може бути складено на користь особи, не вказаної в заповіті, яка не є спадкоємцем за законом, а також може змінювати співвідношення часток спадкоємців за заповітом або за законом. Виходячи з вищевказаного Б. С. Антимонов та К. А. Граве вважають, що це особливий вид договору на користь третьої особи, який укладається на випадок смерті...право третьої особи на вклад не виникає до смерті вкладника [6, с. 91]. Справді, у випадку зазначення в тексті договору відповідного розпорядження він матиме характер такого, що складений на користь третьої особи. У випадку з окремою заявою розпорядження матиме вигляд певного одностороннього правочину [8, с. 148], що за своїм змістом більше нагадує заповіт і ніяк не може вважатися договором. Розуміння заповідального розпорядження як договору на користь третьої особи також призводить до колізії з універсальним наслідуванням прав та обов'язків, при такому способі розпорядження спадкодавцем своїм майном виникали ситуації, коли банківський вклад не включався до спадкової маси, розпорядження ним відбувалось на основі внутрішніх актів відповідного банку, вклад видавали особі, яка звернулася та підтвердила свою особу до закінчення шести місячного строку. Очевидно, що таке розуміння заповідального розпорядження суперечить його меті, є хибним. На підтвердженні слід навести положення Інструкції Національного Банку України «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах»: незалежно від того, чи здійснюється успадкування вкладу згідно із законом, заповітом або розпорядженням, банк здійснює виплату вкладу (частини вкладу) спадкоємцю власника рахунку на підставі документів, визначених законодавством України [5]. Статтею 1228 ЦКУ передбачено, що право на вклад у банку (фінансовій установі) входить до складу спадщини. Виплата банківського вкладу, незалежно від способу, яким скористався спадкодавець, здійснюється на підставі наступних документів [13, с. 277]:

- свідоцтва про право на спадщину;
- дозволу нотаріуса на одержання спадкоємцем частини вкладу спадкодавця;
- рішення суду.

Зважаючи, що банківський вклад є частиною спадкової маси, до нього застосовується

процедура спадкування за законом або за заповітом (з урахуванням умов заповідального розпорядження), яка може передбачати інший порядок розподілу, ніж той, що встановлений заповітом чи заповідальним розпорядженням. До заповідального розпорядження, як і до заповіту, застосовуються положення статті 1241 ЦКУ щодо обов'язкової частки у спадщині. Відповідно, отримання частини банківського вкладу здійснюється спадкоємцями за заповітом або за заповідальним розпорядженням – на підставі свідоцтва про право на спадщину за заповітом, на основі чого можна зробити висновок про неможливість ототожнення договору на користь третьої особи і заповідального розпорядження, про фактичне прирівнювання останнього із заповітом в порядку переходу прав за договором банківського вкладу та відсутність самостійного механізму реалізації прав спадкоємцями.

Наведене дозволяє говорити про недостатнє правове регулювання інституту заповідального розпорядження банківським вкладом, визначає його субсидіарний, допоміжний характер відносно заповіту. Фактично, законодавець в намаганні створити просту, доступну та надійну правову конструкцію, як альтернативу заповіту, ще більше ускладнив доволі усталений та апробований практикою процес спадкування права на вклад. Відсутність самостійного механізму змушує спадкоємців проходити звичні, а іноді більш ускладнені етапи спадкування, що робить дану правову конструкцію не вигідною та складною.

Дискусійним також залишається питання про належне виконання банком зобов'язань за договором банківського вкладу за умови його спадкування. Складність щодо цього полягає у визначенні моменту припинення зобов'язань банку по нарахуванню та виплаті відсотків за депозитами, тому можливим вбачається як спадкування самого банківського вкладу і відсотків по ньому до моменту смерті спадкодавця, так і відсотків по ньому з урахуванням шестимісячного строку після відкриття спадщини. Актуальність зазначеної проблеми зростає, зважаючи, що відповідь на неї пов'язана зі встановленням права власності на грошові кошти, розміщені на банківському рахунку за договором банківського вкладу. Дане питання також неоднозначно розглядалося в юридичній літературі, що спричинено, в першу чергу, різним розумінням предмету договору банківського вкладу. Цікавою у цьому випадку є думка А. С. Славко, автор вважає, що «грошові кошти, які передаються клієнтом на депозитний рахунок та на поточний рахунок, мають різний

правовий статус. Кошти, передані на депозитний рахунок, переходять у власність банківської установи; вона володіє щодо них усіма правомочностями власника; поверненню клієнту підлягають речі такого ж роду, причому обов'язок передачі коштів ґрунтується не на речовому праві клієнта, а на зобов'язаннях банку, передбачених договором» [12, с. 40-44]. Проте, існує інша думка, вона підтримує нарахування відсотків з моменту відкриття спадщини, апробована практикою, але визнає інший підхід до права власності на грошові кошти. Зокрема, частини 1 статті 536 ЦКУ визначає, що за користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати відсотки, якщо інше не встановлено договором. Практики акцентують увагу на тому, що після відкриття спадщини кошти на депозитному рахунку перестають належати банку, вони є чужими, однак банківська установа продовжує користуватися цими коштами [10]. Також додають, що згідно частини 5 статті 1061 ЦКУ, зобов'язання оплачувати це користування до кінця дії договору банківського вкладу за допомогою нарахування відсотків не відміняється, з чим ми погоджуємося, адже зобов'язання не припиняється зі смертю вкладника. Звісно, після прийняття спадщини у банку виникає зобов'язання за договором банківського вкладу вже перед новим власником (правонаступником вкладника). Однак, хочеться підтримати думку А. С. Славко та зауважити, що питання про користування чужими грошовими коштами банком після смерті вкладника є спірним, адже кошти фактично та юридично перестають належати вкладнику, у нього виникає правомочність отримати їх та відсотки після настання відповідних умов, до того часу кошти є власністю установи банку. Окрім того, як вказано було раніше, оскільки зобов'язання за статтею 1061 ЦКУ не припинялися зі смертю вкладника, то і право власності на грошові кошти у банку не припинялося, зате відбувається перехід права вимоги до нового кредитора-вкладника. Судова практика з питання нарахування відсотків також різниться, підтримуючи одночасно обидва підходи. Наприклад, у кінці листопада 2012 року Рішенням Вищого спеціалізованого суду по справі № 6 – 31814 св 12 було розглянуто спір в сфері спадкових правовідносин і зобов'язань за договором банківського вкладу. У даній справі суд застосував загальні положення про спадкування, визнавши право спадкоємця лише на витребування суми відсотків, нарахованих за життя спадкодавця – вкладника. При цьому акцент у даній справі було зроблений саме на положеннях статті 1218 ЦКУ про те, що до складу

спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті [10]. Попри це, 22 січня 2014 року Верховний суд України підтвердив своїм рішенням, що банк не може закінчувати нарахування відсотків за депозитом у разі смерті вкладника. Обґрунтування рішення полягає в тому, що за змістом статті 1060 ЦКУ договір банківського вкладу укладається на умовах видачі вкладу на першу вимогу (вклад на вимогу) або на умовах повернення вкладу зі спливом встановленого договором строку, право на який відповідно до частини другої статті 1228 ЦКУ входить до складу спадщини незалежно від способу розпорядження ним. Згідно із частиною другою статті 608 ЦКУ зобов'язання не припиняється зі смертю кредитора, якщо воно не є нерозривно пов'язаним з особою останнього. У такому разі права й обов'язки (спадщина) фізичної особи (вкладника), яка померла, переходять до інших осіб – спадкоємців [10].

Таким чином, можна констатувати різне правозастосування судами норм, які регулюють спадкування договору банківського вкладу, в першу чергу це пов'язано з неоднаковим розумінням предмета цього договору, а як наслідок – і різний підхід до встановлення права власності на вклад. Питання предмету договору банківського вкладу у цьому випадку є ключовим та, очевидно, потребує подальших досліджень. Корисним у цьому випадку було б узагальнення судами практики застосування законодавства, що регулює вказані відносини, єдність практики виступає важливим гарантом захисту прав спадкоємців, забезпечує дотримання принципу правової визначеності.

На етапі прийняття та розподілу спадщини виникає не менше питань, ніж при її відкритті. Для банку єдиною підставою видати кошти за договором банківського вкладу є свідоцтво про право на спадщину, рішення суду чи дозвіл нотаріуса [13, с. 277]. Проте, спадкоємці можуть забажати перерозподілити спадщину, що цілком відповідає частині 2 статті 1267 ЦКУ, на основі усної домовленості. Однак, банк, в свою чергу, зможе віддати кожному спадкоємцю лише його частину відповідно до свідоцтва, оскільки договір поступки не буде підставою для видачі банківського вкладу. У цьому випадку, зацікавлена особа може або отримати банківський вклад, згідно зі свідоцтвом про право на спадщину з подальшою передачею грошових коштів згідно домовленості, або звернутися до суду з позовом, оскарживши дії банку і зобов'язати його видати банківський вклад на

підставі свідоцтва про право на спадщину та договору поступки. Таким чином, можна констатувати відсутність зручного механізму розподілу вкладу між спадкоємцями за умови дотримання ними всіх вимог законодавства.

Окрім того, виконання заповідального розпорядження та спадкування вкладу ускладнюється тим, що спадкоємець може не знати, в якому саме банку був відкритий вклад. Якщо ж із заповіту не випливає відомостей про наявність вкладу, а, наприклад, зазначено конкретне майно та приписка «і все інше майно», і при цьому нотаріус не скористався правом на запит до банків відповідно до статті 46 Закону України «Про нотаріат» та статті 62 Закону України «Про банки та банківську діяльність», то залишається сподіватися лише на абзац статті 62 «Про банки та банківську діяльність», норми якого зобов'язують банки видавати довідки по рахунках (вкладах) у разі смерті їх власників визначеному колу осіб, серед яких фізичні особи відсутні [2]. При цьому не зрозуміло, чи існує в банку обов'язок повідомляти про вклад, чи лише розкривати інформацію про рахунки за зверненням нотаріусів та інших осіб. Відсутність серед згаданих осіб власне фізичних ставить крапку на необхідності введення заповідального розпорядження, адже навіть для отримання інформації про вклад як частини спадщини особа змушена звертатися до нотаріуса, що підтверджує наші висновки про субсидіарний характер заповідального розпорядження.

Висновки. Правове регулювання питання успадкування банківських вкладів в Україні на сьогодні досить складне у зв'язку з наявністю різних нюансів та існуючих прогалин в законодавстві щодо самої процедури успадкування вкладу. Введення інституту заповідального розпорядження мало на меті спрощення процедури успадкування, однак це призвело до суттєвого її ускладнення. Правова природа цього інституту викликає суттєві дискусії, розпорядження банку вкладником не

можна віднести до специфічної форми (виду) заповіту, його також неможливо прирівняти до нотаріально засвідчених в силу відсутності на те вказівки у законодавстві. Розуміння заповідального розпорядження як договору на користь третьої особи призводить до колізії з універсальним наслідуванням прав та обов'язків, такий підхід до правової природи заповідального розпорядження суперечить його меті, є хибним. Аналіз законодавства говорить про суттєву схожість мети та змісту заповіту і досліджуваного інституту, однак, в той же час, це дозволяє говорити про субсидіарний, допоміжний характер розпорядження відносно заповіту. Фактично, законодавець в намаганні створити просту, доступну та надійну правову конструкцію, як альтернативу заповіту, ще більше ускладнив доволі усталений та апробований практикою процес спадкування права на вклад. Відсутність самостійного механізму змушує спадкоємців проходити звичні, а іноді більш ускладнені етапи спадкування, що робить дану правову конструкцію не вигідною та складною. Тобто, виникає питання про необхідність введення такого інституту як заповідальне розпорядження в уже доволі логічному та відносно лаконічному процесі спадкування договору банківського вкладу. Необхідно констатувати різне правозаступання судами норм, які регулюють спадкування договору банківського вкладу в питанні виконання банками зобов'язань з нарахування відсотків на вклад, в першу чергу це пов'язано з неоднаковим розумінням предмета цього договору, а як наслідок – і різний підхід до встановлення права власності на вклад. Питання предмету договору банківського вкладу у цьому випадку є ключовим та, очевидно, потребує подальших досліджень. Корисним у цьому випадку було б узагальнення судами практики застосування законодавства, що регулює вказані відносини, єдність практики виступає важливим гарантом захисту прав спадкоємців, забезпечує дотримання принципу правової визначеності.

Використана література :

1. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 року № 3425-XII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121 – III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова КМУ від 15.06.1994 року № 419 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>.

5. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена Постановою Правління НБУ від 12.11.2003 року № 492 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.
6. Антимонов Б. С. Советское наследственное право / Б. С. Антимонов, К. А. Граве. - М. : Госюриздат, 1955. - 264 с.
7. Гордон М. В. Наследование по закону и по завещанию / М. В. Гордон. - М. : Юрид. лит., 1967. - 120 с.
8. Дроников В. К. Наследственное право Украинской ССР / В. К. Дроников. - К. : Вища шк., 1974. - 160 с.
9. Желіховська Ю. Особливості спадкування права на вклад у банку та права на одержання страхових виплат / Ю. Желіховська // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2013. – № 5. – Режим доступу : <http://yurradnik.com.ua/stati/> – Назва з екрана.
10. Зенкін Д. О. Правові особливості спадкування вкладів у банківській установі / Протокол. Юридичний інтернет ресурс : [сайт]. – Режим доступу : http://protokol.com.ua/ru/pravovi_osoblivosti_spadkuvannya_vkladiv_u_bankivskiy_ustanovi/ – Назва з екрана.
11. Кухарев О. Є. Спадкове право України: Навч. посібник / О. Є. Кухарев. – К. : Алерта, 2013. – 328 с.
12. Славко А. С. Теоретичні засади та практичне значення визначення правового режиму власності на грошові кошти, розміщені на поточних та депозитних рахунках у комерційних банках / А. С. Славко // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 1. – С. 40–44.
13. Спадкове право : Нотаріат. Ад-вокатура. Суд : наук.-практ. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. М. Клименко та ін. ; за заг. ред. С. Я. Фурси. - К. : Видавець Фурса С.Я. : КНТ, 2007. - 1216 с.